

Projekt okładki
oraz stron tytułowych i działowych
Maryna Wiśniewska

Redakcja naukowa
Zbigniew Nerczuk
Mikołaj Olszewski
Agnieszka Świtkiewicz-Blandzi
Agata Zwolińska

Opracowanie typograficzne
Maciej Szłapka

Korekta
Anna Kurzyca
Marian Wyrwas

Indeks nazwisk
Zofia Smyk

Przygotowanie do druku
Pracownia Składu Komputerowego TYPO-GRAF

Copyright © by Wydawnictwo Naukowe PWN SA, Warszawa–Wrocław 2000

ISBN 83-01-13188-8

Wydawnictwo Naukowe PWN SA
00-251 Warszawa, ul. Miodowa 10
tel. (0-22) 695-43-21
faks: (0-22) 826-71-63
e-mail: pwn@pwn.com.pl
[http:// www.pwn.com.pl](http://www.pwn.com.pl)

pojsie bdstire.

37.

Boj Ksenofenesa to vyvraicie jstis doskoneci cieto. Jui tu Boj jidem - ale ne znay to, by Ksenof. moine uva- zai za monoteistu (od pivos...), to nie uznaje Boga netovyo.

Nie jui hi i politeistu.

By u mnye vraznie panteistyne (od 12V)

V Boj jui EV 12V 12V.

tendencije - V

a ve form. 24 cyeny, ze bdstro to

"cate mytli, cate vidri, cate stvny."

Hyptatichs idce za Platonom uvia Kse- ropenesa za pivoxy z Eleto's -

- ale Elea vdeje etatiska, jdy Ksen.

by jui v putni dejstv - i ni maffavo- do, by to tridrenie pyjnovai.

Orpim, pitagoricim i Ksenofenes vyprovodili nas v kraj 'odlicovij' i eli- tanyj greckij religii -

- ale vrcimy do filozofii.

Ksenofenes vyprovodil nas na Eleto's - ale na to, by vrazumici Parmenidisa i otvodit elecki trita kognit pernei

Kierallit z Eferu

Heraclita z Eferu

- vprovadza nas on jui v ideologovansj problematyls filozofijns.

O jye zvine vromy b. mivide:

perladit z vojnygo rodu eferijsy, natvrit do Koptend's - Krollit.

Dvictat vr. 509-501. - Zapone pud smicis by vas jstis putelmithim, pasci- covyj putije Krollitko-Koptanskis.

Zaporne nie był micryim uer- 38.
mim - ten znat dobre zawino
Kormologis milectis,
jeżeli Pitagoras oraz Ksenofanes.

[Jeżeli on autorem druta, którego mi zna-
mych dał zaobawęłt spoz, to 130 frag-
mentów. Druko to mato mi tylo orna-
zaci 'Kormos' - ale po tyj piorniej
uradi ponureto zajednienie polityone
i teologizone.

[Zrejzi jyo Kytymy i pyymistymy
nastawienie zwenego 'Kormos' i 'Kormos'
a ty o skotivos - cienny.
Zjednie z obrucnym stylem jine He-
rellit cienny i "provero" -
-ale mima tu celowe 'clawina',
ubrynie sennu wywidri.

Tyż dwiż ilosci fragmentów - dane
o toni Herallita prelasone jusz obso-
fopis 19 b. Hrepe i niepene.

Komentaryj Herall. to tyli puzwi-
ni Hrepe a ci cressa jo, jrozestiali
jyo puzwoty to Hrepe Hrepe
<'accornedebant'>

Preciwinista

Herallit korizuje do metyru Analzy-
mendra : walke precywinistw.

Tese nauclna :

ΠΟΛΕΜΟΣ ΠΑΤΗΣ ΠΑΥΣΑΝ.

Wtwar ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ Analzy-
mendra i Hrepe precywinistw uidei Herallit
korizuje tyrowidliwoti i harmoniz.*

[Medycis poudriw jyl do jremie
jednosci u ory jye precywinistw.
Ale poudriw jyl jednosci niema na uidei-
ci - i wlotnie.
Ni jyl to jednok tesa logizone.]

[Stad: nauclny metyru
Herallita to:
stare precywinistw.
uzly ul kopizuje.]

<W typie Kępa> - ale pizyma. 39.

Ale podobnie jak pizyma i Kępa
tak i Kępa jest o tym.

Ojciec

[Oczywiście dla Kępa jest ojciec.
Tęż owa nie była traktacją symbolizacji
ale podobnie jak i inni Kępa
Kępa ma pizyma cięta.

[Jest to też ojciec pizymy.
Wykazuje w tym pizymie i typ Kępa
Kępa jest b. znanym dla umyślności
Kępa.

Jest on pizymy pizymy, który
wskazuje na to, że pizyma
do pizymy ma i znanym.

Jest pizymy obca i ma to w sobie
nie - tak samo i umyślności
to znanym i pizymy jest taka:

- Pizyma jest - to znanym
znanym w pizymy - ale ono znanym
znanym jest Kępa:

'nie wyjdzie dwa razy do ty samej
nie!'!

Oto pizymy pizymy Kępa:
Kępa.

Umyślności jest znanym i znanym jest
tylko znanym. Kępa jest znanym
znanym -

- i pizymy, wedle Kępa obca
ty. Pizymy ma Kępa jest
tylko znanym x

x Kępa jest to znanym;
umyślności jest znanym;
Kępa znanym.

Dlatego znanym obca znanym
jest znanym i znanym.

[Można tu Kępa o znanym znanym,
o znanym w znanym i znanym.

Kępa znanym znanym znanym,

jętoby Herall. przyjmował za Anu. 40.
Kymenusem tenis zgruceni i resre-
dzeni.

We uwahowaniach, którzy już jeden
i słomiany maszy.

'drogi u doł': ogień

woda (pauze to widać woty!)

ziemia -

i 'drogi u gór': ziemia

woda

ogień.

Ale 'drogi u gór i u doł' już jedna.

Słowo jehat tal - to albo neuzwistoi' pona
juz sprawa -

- albo neuzwistoi' już sama ziemia,

nie są jej podmioty

< to ostatnie trza Herallita >

Inaczej, że u mych 'drogi u gór' już
ogień. Wzrostła premiera i - cis u ogień
a tu wot u woty - i tal u doł.

Zobaczmy bliżej, jak rozpatywał i Herall.
za o'v ogień.

Zwrotten ognia już stonca - a ciata mab.
to dźwięk, ogniste neuzwia (mąg!).

Wotnie u Herallita j. pascie 1790000.

Ten termin trza tłumaczyć przez 'og-
nioty u woty' - Wotnie to doko-
mugi i premiera ognia u woty a fo-
ta u ziemi.

Mimo wstawiemy ziemiomoci, mąg Hlad-
nulo' u neuzwistoi' pozostaj niezmiennie

< mąg ognia, ziemi, woty >

Artaul - nieś

Premeryj pasciejsz podnie u miko-
i u mabokormone.

W otowiku ten sam woty, co u dźwięk.

Rozko wotig już trza Herallita wotowia-
juz ogień z rozumem (dōgos).

Łojos

Ten rozum nadei wyzłim, 41.
t.zm. wyzłimie łojosni emianowici,
ypowiedzojce prawo i miarę;
ktąd rozumem iłiata.

Wiel j. odierny:

'Tępo iłiata, ktoty jest taki sam dla wyzł.
Riel nie wyzłowyl nill z ludzi ani z ko-
gole ten był on same, jest ten z ludzie
stale kiere nie izym ogniem, respolozym
ni i gornym, stasemie do odprzedniel
mier' < fragm. 20 >

Wiel wie itasemia ki otatezanie z of-
nem a ogni z łogorem.

Dla ten rozum ten i hermoseia wyzłoro-
ne puzeni w iłiata z niypowolne;
- ne zewnate widziemy dysharmonij
ale 'hermosia ukryta wyzłora jest vol
widocznej?'

'Clawie to ławo (Łojos, rozum) jest zew-
ne powozive to ludzie ni z edelni do
zrozumienia go zewno, joly stym je po woz
piony, jol i przed tym rozumem je wyzłora stym-
nili. Choc ławem wyzłora obrziji się łednie
z tym rozumem to jednal wozni ki trwa-
zime jol joly iłdnie mi mieli o nim
zadnyje łozbie...' < fragm. 2 >

- Ław z z tym wyzłora ławolite ka
ławol powozobranie neywisłeci.

We fr. 123 ławol: 'ławol łubi ki ukry-
we' - a ł. znemienne j. ławol:

'Łymni iłedłami z wy i wy, dla ludzi,
ktoty moz, dule ławolnicol'

- Ale wozim do Łojos-u
ławol rozumowci:

- jest to prawo iłiata < woli i zmiennosci >;

Wizualizacja neywisłeci

- wieka o tym prave i poriadku 42.
< jakis udziel w miedzi absolutny;
co to znaczy? >;

- rozum sweta - w rozumieniu panis-
tycznym.

Wzrost w Heraklita jedna tendencja
nie jedna rzecz, by o rozum - lozys
wzrostowi z Platem.

Ale widzieliśmy to, że lozys-rozum
jest to ogien;

- ogien jest to rozdzieranie, otwier-
nie jedynie tworze.

Czyż, dokonany ogien nie druzi ki jui
i nie rozpada na iadne juczne takie ele-
menty - , jest to w petni rozumny
i miedzy.

Ortorel

Od miedziokosmosu przechodzi Heraklit
do miedziokosmosu, do wstieka.

Na wstieku Alkida ki ziemia, woda
i ogien -

- ale jak we miedziokosmosie ogien wstieka
ki z rozumem -

- tak i w wstieku 'koniecznym wstie-
kiem' jest ogien -

a duna nasa jest oddzielnie wstieka
w siebie ogien formowany.

Rozum i ten sam jest co w siewie /doga
w glos i w dot; obecnym i w nas.

Jest w siewie mimo wstiekiem
zmienności przodki wsi ta sama miara
wstiekiem, tak i w wstieku.

Je jednak w nas wstiekiem tej miary:
na tym polega ten i rozumie,
imie i kcie.

Zarówno w nas musi odpowiednia jest.

noii i karmena precivienist. 43.
Gdy 4. p. ujdzie z nos ogien (poczty del)
to zastajuzi imier' - i porozaj z nos to, co
nie nie warte.

Kerallit porada, ze kazdego jst dusza
"sucha" - ognista. Ale vubli zashira-
me ro'navazi precivienist. poroduje
charoty a rovt imier'.

Imier' jst jednal drugala: mienlakhsha
i mshetna.

Dusa gamiza za prajemshiam
litnuzje i pravea v nuz vode i to po-
vovuje imier'.

Imier' mshetna poroduje vlytina pna
vaga ognia, jst to imier' v velce

Dusa polytzh 19 otkhnam
izgyl.

'Kryz imie' - 'villhi rol'

Ale istu kerse off Kerallita vnytlo
vstavimie pntedki ov 'Kryz imie i imier',
vzje mozdije k v pre preci-
vriestw.

Kerale nen jst imier' imier'-
i jst o tye o ille stercu jedrau
precivienist;

talimni jehoshiam precivienist 19:

hee i dhu',
cimmaru i vialto,
zinna i leto i t. d.

Ale tu 'Kryz imie i imier' vjrmuzje
Kerallit vrezovo.

Otko vry ro'navazi imie i imier
u vstavila vgnen 30 let; jst to vil,
v itty vstavil more vovai driadkiam;
zambuzie "Kryz"!

Jeony analogis v mshetna mane ma
bi "villhi rol", vlymizgy

18000 let 10800 let. %

Tudno mam li jednat upenai 44
v tyn, co miel ost okres 'velkij rohu'
obejmovaci, co si ma v tyn deni dokony-
vat.

Cirkove jst, i jst to jedne zveny jst
Rehobenskom a stunnie okostomy jst
pletora (jako dleji trvanie) 'velkij
rohu'. Zavedri jeden vzitek midsy
(velkij rohu) v mikroslomni
a 30. letnim 'Kogin zje' steric-
ka; teli jedn okres mikroslomni
stari drien 'velkij rohu',
do $360 \times 30 = 10800!$

Stoz pygymovali postarajsa si po-
zicy 'sveta' -
- a pozniej vstly midsy talimi
piscami ustaleno steric na
okres jedny 'velkij rohu'.
He Kevallit mi pygymoval takiel ok-
sest piscov sveta - vse to tam nic nic
moji.

Staro ota Kevallita 'velle jst ojem
vuchny' - to stari ona jst stoz
clement v strumienie zmiennosti.
Ona to ustavmajsa si z ognem i z lo-
psem' - stari jedni ukryzsa si
josa ploten precinistov.

Dlety josa povudnie vty pygymovi pe-
rami precinistov

Kyji zeme vjna vol ml jedni
< andeja do klyta! >

Nie trla sudoi pivostny clement,
do stoz by trla provedoi precinistov,
to vztarza sama valka ↓

(u.p. Anallymander).

Pygymovoe byt vyznati i vztarzo-
vati systemu Kevallita.

7.

Utworzenie w
Gogla i Gogol.

Nu dlat o wronie; gadei' t'umem 45.
Mial' hi' g'ibulo' k'ytymy stornul' do
dowodow' religijnyj, u' ktoryj' u'dri
wmdst'w niedoneuznosci
a nowi' memorat'nosci.
Etyla' ma' ras' ebl'waci' do' m'edroici' +
a' re to, h' c'ez' h'rij' hi' 'logem' fruba
dun' u'tymy'wai' 'sucho',
dai' u' n'ij' pr'ez'z' og'ni'z'!

Utworzenie Heralita mial' hi' n'edomy
reuz'wul' Platona Platylas.

Parmenides

Epie - drito

Jednostonnoci' p'ostey' Heralita u'
be' p'altu' n'ed'w' i' z'mien'nosci' m'ur'ia
ta' w'z'w'aci' r'oz'w'ij'z'
i' p'ow'ed'ri' do' st'ow'ic'z'ka' u'w'oz' p'ru'
c'inn'ego u' Parmenidesa

z' Elei.

Byl' on' oby'w'at'elem' Elei (Elis) i' d'w'ia-
t'ol' ('H'er'it') 500-500.

Elea' by'la' w'tedy' m'ladym' m'iestem', z'ab'
w'ozym' ok. 570 p'roz' u'ci'z'k'ow'at'
z' For'ei. W'tedy' to' m'ial' hi' w'z'w'acie' n'ew'
d'w'ic' Parmenides.

Odr'ied'z'el' st'ony' i' t'om' m'ial' r'oz'w'ic'z'ci'
z' m'lad'z'ic'z'k'ow'at'kim' Sokratesem.

Pr'ow'od'z'ad'ol'nie' by' on' p'it'ag'or'yz'mem
- a' t'rad'ycja' p'ed'z'yci', z'z' m'ial' on' w'z'w'ac'
p'raw' d'la' Elei.

Jest' on' t'ym' filoz'ofem', kt'ory' p'isze' filoz'
p'is'my, - a' l'eg'end'ary' p'ol'mat'; -
z'ad'aw'any' u' d'w'ic' d'w'ic' d'w'ic' fragment'ow'.

Heraklit z Efezu

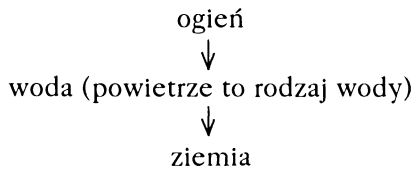
O życiu Heraklita wiemy bardzo niewiele. Pochodził z najwyższego rodu efeckiego, należał do kapłanów–królów. Działał w latach 504–501 przed Chrystusem. Zapewne przed śmiercią był czas jakiś pustelnikiem, porzuciwszy funkcje królewsko-kapłańskie. Wydaje się, że nie był niczym uczniem, lecz znał dobrze zarówno kosmologię szkoły z Miletu, jak i poglądy Pitagorasa oraz Ksenofanesa. Jest autorem dzieła, z którego zachowało się około 130 fragmentów. Dzieło to miało w swej pierwszej części omawiać kosmos, a w następnych poruszać zagadnienia polityczne i teologiczne. Heraklita z racji krytycznego i pesymistycznego nastawienia zwano płaczącym filozofem. Pisze w stylu wieszczym, ale nie jest jego celem, jak twierdzili niektórzy, ukrywanie sensu wypowiedzi. Ze względu na niejasność i niejednoznaczność stylu nazywano go ciemnym (σκοτεινός). Mimo względnie dużej liczby fragmentów doksograficznych nasza wiedza o teorii Heraklita nie jest ani pełna, ani pewna. Wynika to między innymi z tego, że komentatorami Heraklita byli przeważnie stoicy, którzy, czcząc go, interpretowali jego poglądy na swój sposób.

W swojej myśli Heraklit nawiązuje przede wszystkim do motywu związanego z Anaksymandrem, którym była walka przeciwieństw. Główna teza Heraklita brzmiała: „Walka jest ojcem wszechrzeczy”³¹. W starciu przeciwieństw widział on najwyższą sprawiedliwość i harmonię. Prawdziwa mądrość polega na zrozumieniu jedności w grze przeciwieństw. Nie ma prawdziwej jedności bez wielości, ani prawdziwej wielości bez jedności. W systemie Heraklita nie jest to jednak teza logiczna, ale fizyczna.

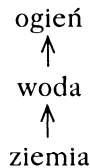
Podobnie jak filozofowie z Miletu, Heraklit stawia pytanie o pierwotne tworzywo. Zasadą (ἀρχή) jest dlań ogień. Jest on pierwszym filozofem, który przedstawia filozoficzną interpretację problemu ruchu i zmienności. Jak płomień drga i ustawicznie się porusza, tak samo wszystko ustawicznie się zmienia i płynie niczym rzeka (πάντα ῥεῖ). Chociaż zdania tego na próżno by szukać we fragmentach jego dzieła, to jednak doskonale wyraża ono główną myśl jego filozofii. Podstawowym poglądem Heraklita jest zatem wariabilizm. Wszystko jest zmienne i naprawdę istnieje tylko zmiana. Niezmienna w świecie jest jedynie zmienność oraz porządek, wedle którego zmiana się dokonuje. Wszelka inna stałość jest pozorna, właściwości są względne, wszystko jest wszystkim. Dlatego właściwym obrazem rzeczywistości jest rzeka i śmierć.

Heraklit wspomina o dwojakim ruchu, drodze w dół i w górę. Diogenes Laertios sugeruje, że Heraklit przyjmował za Anaksymeneselem teorię zgęszczania i rozrzedzania. We wszechświecie, który jest jeden i skończony mamy drogę w dół:

³¹ DK 22 B 53.

i drogę w górę:

Jak mówi jednak Heraklit, „droga w górę i w dół jest jedna”³². Skoro jednak tak jest, to albo jawna rzeczywistość jest sprzeczna, albo to nie podmioty rzeczywistości, ale sama rzeczywistość jest zmienna.

U szczytu drogi w górę jest ogień. Rzeczy zmieniają się w ogień, który znowu zmienia się w rzeczy. Wszystko dokonuje się w takim cyklu. Źródłem ognia jest Słońce, a ciała niebieskie są to świecące, ogniste naczynia. Ważne u Heraklita jest pojęcie ognistego wiru wodnego (πρηστήρ), w którym dokonuje się przemiana ognia w wodę, a potem w ziemię. Mimo ustawicznej zmienności, miary składników w rzeczach pozostają niezmiennie. Przemiany przebiegają podobnie w makrokosmosie i w mikrokosmosie, ponieważ ten sam ruch ma miejsce również w człowieku.

Bardzo ważna jest teza Heraklita utożsamiająca ogień z rozumem (λόγος). Rozum ten rządzi wszystkim, wprowadzając prawo i miarę. Jest zatem przyczyną odwiecznej rozumności świata:

Tego świata, który jest taki sam dla wszystkich, nie wytworzył nikt z ludzi ani z bogów, lecz był on zawsze, jest teraz i będzie stale wiecznie żywym ogniem, rozpalającym się i gasnącym, stosownie do odpowiednich miar³³.

Świat więc utożsamia się ostatecznie z ogniem, a ogień z logosem. Jednak dla człowieka rozum i harmonia wytworzona w świecie są niepoznawalne. Człowiek skłonny jest dostrzegać w świecie złudną dysharmonię, która jest jednak dysharmonią pozorną, ponieważ „harmonia ukryta wyższa jest od widocznej”³⁴. Poznanie ukrytego ładu jest przywilejem filozofa:

Chociaż to słowo (λόγος) jest zawsze prawdziwe, to ludzie nie są zdolni do zrozumienia go zarówno, gdy słyszą je po raz pierwszy, jak i przed tym, zanim je w ogóle usłyszeli. Choć bowiem wszystko dzieje się zgodnie

³² DK 22 B 60.

³³ DK 22 B 20.

³⁴ DK 22 B 54.

z tym rozumem, to jednak odnosi się wrażenie, jak gdyby ludzie nie mieli o nim żadnego pojęcia³⁵.

Z przekonaniem o istnieniu ukrytej harmonii łączą się wypowiedzi Heraklita na temat możliwości poznania rzeczywistości, w których twierdzi, że: „natura lubi się ukrywać”³⁶ czy „złymi świadkami są oczy i uszy dla ludzi, którzy mają dusze barbarzyńców”³⁷.

Teksty Heraklita sugerują kilka znaczeń logosu. Może on być rozumiany jako prawo świata (prawo walki i zmienności), jako wiedza o tym prawie (pe-wien udział w mądrości absolutnej) czy jako rozum świata w znaczeniu panteistycznym. U Heraklita rozum–logos uzyskuje cechy wyraźnie boskie, jest tożsamy z najdoskonalszym, ostatecznym i jedynym tworzywem, jakim jest ogień. Czysty, doskonały ogień nie dzieli się już i nie rozpada na żadne przeciwne sobie elementy, jest też w pełni rozumny i mądry.

Człowiek – tak jak cały kosmos – jest złożeniem ziemi, wody i ognia. Jak we wszechświecie ogień utożsamia się z rozumem, tak w człowieku nośnikiem świadomości jest ogień, a dusza przez oddech wchłania w siebie powszechny ogień. W człowieku ma miejsce również ten sam ruch, który dokonuje się w świecie (droga w górę i w dół). I jak w kosmosie mimo ustawicznej zmienności pozostaje wciąż ta sama miara składników, tak jest również w człowieku. Ludzie podlegają jednak wahaniom tej miary, którymi są sen i czuwanie, śmierć oraz życie. W człowieku zachodzi odpowiednio jedność i harmonia przeciwieństw. Wyjście ognia (gorący dech) jest przyczyną śmierci. W związku z rolą ognia–rozumu w świecie Heraklit powiada, że najlepsza jest dusza sucha, czyli ognista. Wszelkie zachwianie równowagi przeciwieństw powoduje chorobę, a nawet śmierć. Śmierć może przybierać dwojaką formę, ponieważ może być nieszlachetna i szlachetna. Dusza goniąca za przyjemnościami wilgotnieje i przeważa w niej woda, która w efekcie powoduje śmierć. Śmierć szlachetną, jaką jest śmierć w walce, powoduje nadmierna przewaga ognia.

Według Heraklita wszystko ustawicznie przechodzi krąg życia i śmierci, wciąż trwa walka przeciwieństw. Jedność przeciwieństw stanowią noc i dzień, ciemność i światło, zima i lato. Krąg życia i śmierci ujmuje Heraklit czasowo. Okres, w którym życie i śmierć w człowieku pozostają w równowadze, wynosi trzydzieści lat, czyli wiek, w którym człowiek może zostać dziadkiem. W ten sposób dokonuje się zamknięcie kręgu. Pewną analogię w makrokosmosie stanowi Wielki Rok obejmujący 18 000 lub 10 800 lat. Trudno jest jednak określić, co miało się w okresie Wielkiego Roku dokonywać. Interesujący jest fakt, że między Wielkim Rokiem w makrokosmosie a trzydziestoletnim kręgiem życia człowieka zachodzi pewien związek, ponieważ jeden okres mikrokosmosu stanowi w przybliżeniu dzień Wielkiego Roku ($360 \times 30 = 10\,800$). Potem, za-

³⁵ DK 22 B 2.

³⁶ DK 22 B 123.

³⁷ DK 22 B 107.

inspirowani Heraklitem, stoicy przyjmowali w swojej nauce powtarzające się pożary świata, dokonujące się w regularnych odstępach Wielkiego Roku. Trudno jest nam jednak rozstrzygnąć, czy ów stoicki pogląd wiernie odzwierciedla myśl Heraklita.

Skoro dla Heraklita „walka jest ojcem wszechrzeczy”³⁸, to stanowi ona jakiś stały element w strumieniu zmienności. Ona to, utożsamiając się z ogniem i z logosem, stanowi jedność ukrywającą się za splotem przeciwieństw. Tym pierwszym elementem, do którego można by sprowadzić przeciwieństwa, jest więc walka.

Przysłowiowa była wyniosłość i arystokratyzm Heraklita, który nie dbał o uznanie, a nawet gardził tłumem. Heraklit miał też głęboko krytyczny stosunek do obrzędowości religijnej, w której dostrzegał mnóstwo niedorzeczności, a nawet niemoralności. Uczniem Heraklita miał być rzekomy nauczyciel Platona – Kratylos.

Jednostronność postawy Heraklita wobec zmienności wywołała reakcję i doprowadziła do powstania poglądu przeciwnego, którego twórcą był Parmenides z Elei.

³⁸ DK 22 B 53.